

УДК 37.014.623

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

Голубенко Т.О., к. пед. н.,
старший викладач кафедри теорії та технології соціальної роботи
факультету соціально-психологічних наук та управління
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

У статті окреслено прикладний аспект міждисциплінарної інтеграції у професійній підготовці фахівців за спеціальністю «Соціальна робота» шляхом інтегрування змісту нормативних навчальних дисциплін. Зосереджується увага на міждисциплінарних зв'язках у процесі вивчення навчальних дисциплін професійного спрямування за спеціальністю «Соціальна робота». Розглядаються умови для подальшої ефективної професійної підготовки фахівців за спеціальністю «Соціальна робота».

Ключові слова: міждисциплінарна інтеграція, міжпредметні зв'язки, напрямки міжпредметних зв'язків, соціальна робота, професійна підготовка соціальних працівників.

В статті обозначено прикладний аспект междисциплинарной интеграции в профессиональной подготовке специалистов по специальности «Социальная работа» путем интегрирования содержания нормативных учебных дисциплин. Концентрируется внимание на междисциплинарных связях в процессе изучения учебных дисциплин профессионального направления по специальности «Социальная работа». Рассматриваются условия для дальнейшей эффективной профессиональной подготовки специалистов по специальности «Социальная работа».

Ключевые слова: междисциплинарная интеграция, межпредметные связи, направления межпредметных связей, социальная работа, профессиональная подготовка социальных работников.

Golubenko T.A. INTERDISCIPLINARY INTEGRATION OF ACADEMIC DISCIPLINES AS AN EFFECTIVE MEANS OF VOCATIONAL TRAINING IN THE SPECIALTY «SOCIAL WORK»

The article indicated by applied aspect of interdisciplinary integration in vocational training in specialty «Social Work» by integrating content of regulatory disciplines. Focus on interdisciplinary connections in process of studying disciplines of vocational direction in specialty «Social work». The conditions for further effective training in specialty «Social work».

Key words: interdisciplinary integration, interdisciplinary communication, directions interdisciplinary connections, social work, training of social workers.

Постановка проблеми. На сучасному етапі нові соціально-демографічні, соціально-економічні, соціально-політичні умови і високі вимоги до інтелектуального, професійного та духовно-етичного розвитку ставлять перед всією системою освіти України завдання, які безпосередньо відображаються на системі вузівської підготовки фахівців зі спеціальності «Соціальна робота».

Оптимізація навчально-виховного процесу можлива лише на базі оволодіння студентами основними педагогічними знаннями та уміннями, для чого необхідний пошук таких варіантів прийняття найкращого методичного рішення, які б найбільш продуктивно сприяли формуванню готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності. Для цього необхідно забезпечити цілеспрямованість навчання, посилення мотивації студентів до даного виду діяльності, підвищення рівня інформаційного наповнення змісту навчальних предметів, використання інноваційних освітніх технологій, орієнтованих саме на

підготовку особистості майбутнього соціального працівника. Тому визначальним постає міждисциплінарний підхід: інтегрування та структурування змісту підготовки майбутніх фахівців зі спеціальності «Соціальна робота» засобами нормативних навчальних дисциплін, практики.

На думку О. Карпенко, «процес становлення і розвитку спеціаліста як суб'єкта соціальної роботи забезпечується також залученням його до соціально-значущих цінностей в умовах професійно-орієнтованої підготовки студентів у вищій школі» [8, с. 42].

Ступінь розробленості проблеми. Зазначена проблема представлена різними підходами до її вирішення, серед яких: аналіз професійної взаємодії, як процес цілеспрямованої комунікативної інтеракції між соціальним працівником і клієнтом, професіоналізму, продуктивності і ефективності діяльності спеціалістів із соціальної сфери (С. Толстоухова, О. Безпалько, Р. Вайнола, В. Васильєв, А. Капська, О. Карпенко,

Л. Міщик та ін.); способи реалізації міжпредметних зв'язків у професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної сфери (А. Коломієць, І. Зверев, О. Пехота, В. Семиченко та ін.); питання щодо необхідних особистісних рис соціального працівника при підготовці до професійної діяльності (В. Бех, І. Пінчук, І. Мигович); проблема науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу у різних навчальних закладах досліджена такими науковцями, як: Я. Болюбаш, Р. Вайнола, А. Дубасенюк, О. Карпенко та ін.

Мета статті полягає в окресленні прикладного аспекту інтегрування змісту нормативних навчальних дисциплін у професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним завданням міждисциплінарної інтеграції є вивчення певної теми з актуалізацією на раніше засвоєних знаннях, навичках та вміннях, що необхідні для вивчення цієї теми, враховуючи при цьому інтереси предметів. Міждисциплінарна інтеграція може бути реалізована різними способами: міждисциплінарна лекція, теоретична комплексна бесіда, вирішення завдань із широким міждисциплінарним контекстом, використання тестів інтегрованого змісту тощо. Найбільш адекватною формою міждисциплінарної інтеграції на сьогодні є метод формування змістовних зв'язків.

Ми спираємося на положення Р. Вайноли, яка наголошує, що основними вимогами забезпечення ефективності змістового наповнення професійної підготовки студента мають бути:

- забезпечення єдності освітніх та професійних змістових блоків;
- створення позитивного емоційно-сприятливого освітнього середовища;
- застосування різноманітних форм і методів активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів;
- координація змісту професійної підготовки відповідно індивідуально-типологічних особливостей студента, рівня його особистісного розвитку;
- залучення студентів до самостійної науково-пошукової діяльності [1, с. 207].

Ми погоджуємось із вказаними позиціями, оскільки таке бачення основних вимог щодо забезпечення ефективності змістового наповнення професійної підготовки студентів дозволяє сформулювати необхідні професійні знання у процесі вивчення фахових дисциплін та забезпечити підготовку до майбутньої професійної діяльності.

Одним із дієвих засобів у плані навчання майбутніх соціальних працівників, підго-

товки їх до професійної життєдіяльності є міжпредметні зв'язки, як обов'язковий елемент навчального процесу. Вони сприяють формуванню цілісного розуміння студентами ролі і місця наук у загальному освітньому процесі, їх взаємовідносин і меж їх застосування.

Проблема встановлення міжпредметних зв'язків є однією із важливих проблем в організації навчально-виховного процесу. Мету впровадження міжпредметних зв'язків при підготовці майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності ми визначили як:

- забезпечення логічного зв'язку при вивченні всіх предметів за навчальним планом, оволодіння формами і змістом навчання відповідно до вимог кваліфікаційної характеристики;
- встановлення зв'язків між предметами загальнонаукового і професійно-практичного циклу;
- виявлення ефективних шляхів, форм і засобів встановлення зв'язків у процесі вивчення кожного навчального предмета та зв'язків між теоретичним і практичним навчанням, що дозволяє майбутнім соціальним працівникам вміло, творчо вирішувати проблеми в процесі професійної діяльності відповідно до сучасних вимог соціальної роботи (рис. 1) [6, с. 131].

Здійснення міжпредметних зв'язків реалізується за такими основними напрямками:

- а) необхідність використання знань, умінь та навичок студентів із загальноосвітніх предметів при вивченні професійно орієнтованих предметів;

- б) використання знань, умінь і навичок студентів із спеціальних предметів при вивченні загальноосвітніх дисциплін;
- в) розробка карток-завдань професійного спрямування загальнонаукових циклів;
- г) виготовлення комплексних посібників із використанням міжпредметних зв'язків;
- д) розробка і впровадження комплексних завдань на період проходження практики студентами.

Враховуючи той факт, що уміння виступають як приведені в дію знання, розуміючи і поділяючи думку про те, що особистість може діяти успішно і усвідомлено лише тоді, коли знає мету, вміє передбачати проміжні й кінцеві результати, характер і зміст професійної діяльності, постає можливим зробити аналіз змісту нормативних навчальних дисциплін задля актуалізації знань, умінь, формування особистісно-професійних студентів у ракурсі готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності.

Міжпредметні зв'язки конкретизують знання, необхідні для майбутньої професій-

ної діяльності, пронизують усі види і форми навчально-виховного процесу, що підтверджується положенням С. Гончаренка: міжпредметні зв'язки відображають комплексний підхід до виховання й навчання, що дозволяє виділити як головні елементи змісту освіти, так і взаємозв'язки між навчальними предметами. На будь-якому етапі навчання міжпредметні зв'язки виконують виховну, розвиваючу й детермінуючу функції, оскільки підвищують продуктивність перебігу психічних процесів [7, с. 210].

У свою чергу із числа факторів оптимізації навчально-виховного процесу названо реалізацію міжпредметних зв'язків, тому що в процесі формування загальнонаукових умінь і навичок, а також розвитку волі, емоцій і здібностей важливо передбачити формування системо-утворюючих понять, законів і теорій, а також засвоєння фундаментальних наукових фактів. Вичленувати їх можливо, лише спираючись на методологію виокремлення головних, істотних елементів змісту, генералізацію загальноосвітніх завдань.

Слід зауважити, що міжпредметні зв'язки стимулюють студентів до кращого засвоєння матеріалу, сприяють розвитку мислення, підвищують інтерес до навчального предмета, впливають на підвищення якості знань, формують уміння використовувати науково-методичну літературу, аналізувати, зіставляти факти з різних галузей знань. Все це в сукупності сприяє ефективності навчально-виховного процесу, єдності різних систем знань і умінь.

На нашу думку, якщо процес навчання побудований правильно, то здійснюється цілеспрямована робота студентів, що дає прогнозований результат, а засвоєні знання перетворюються студентом у значущу для нього систему, й у нього з'являється стійкий інтерес до того, що він робить, а також є стимулом до самостійної навчальної діяльності.

Що стосується посилення ефективності навчально-виховного процесу професійної підготовки фахівців спеціальності «Соціальна робота», то ми визначили взаємозв'язок між такими навчальними дисциплінами, як: «Вступ до спеціальності» (I курс), «Історія соціальної роботи» (I курс), «Теорія соціальної роботи» (II курс), «Соціальна політика в Україні» (II курс), «Спеціалізовані служби у соціальній сфері» (II курс), «Соціальне страхування» (II курс), «Технології соціальної роботи» (III курс), «Прикладні методики в соціальній роботі» (II–III курси), «Соціально-правовий захист населення» (I–IV курси), «Соціальне забезпечення населення» (IV курс), «Інноваційні методи соціальної

роботи» (IV курс), «Соціальна робота у сфері зайнятості населення» (IV курс) тощо.

Вітчизняні науковці (І. Зверева, М. Лукашевич, В. Поліщук) розглядають міжпредметні зв'язки та пропонують класифікацію за об'єктом, на основі якого встановлюються зв'язки між навчальними дисциплінами, виходячи зі спільності структури навчальних предметів і структури навчального виховного процесу. Це дозволило нам розрізнити такі типи взаємозв'язків:

1) за змістом навчального матеріалу (змістовно-інформаційні). Так, навчальна дисципліна «Філософія» – I курс, розкриває філософську сутність людини та оточуючого соціального середовища; «Психологія» – I–III курси, дає змогу пізнати соціально-психологічний портрет людини похилого віку; 2) за умінями, що формуються у студентів (операційно-діяльнісні) міжпредметні зв'язки сприяють формуванню у майбутніх соціальних працівників системи загальнонаукових умінь, необхідних для професійної діяльності. Наприклад, під час вивчення курсу «Технології соціальної роботи» (III курс) у студента формуються навички та уміння щодо організації патронажної роботи з людьми похилого віку, застосовуючи накопичені теоретичні знання з таких дисциплін, як «Вступ до спеціальності» (I курс), «Історія соціальної роботи» (I курс), «Теорія соціальної роботи» (II курс), «Соціальна політика в Україні» (II курс). Використання між зазначеними навчальними дисциплінами взаємозв'язків є важливим при формуванні інтегрованої системи умінь до патронажної роботи з людьми похилого віку на основі вивчених навчальних дисциплін; 3) за методами і засобами навчання (організаційно-методичні), коли відбувається в організаційно-методичному плані використання міжпредметних зв'язків, цілеспрямована орієнтація мислення студентів на використання таких методів, як аналіз, моделювання, аналогія, ідеалізація, уявний експеримент. Зокрема, моделювання комунікативної ситуації (проведення тематичних бесід зі студентами); участь у роботі експериментальної студії, зокрема створеної нами експериментальної студії «Основи патронажної роботи з людьми похилого віку», у тренінгових програмах (проведений спільно зі студентами-волонтерами групи «Назустріч людям» тренінг у територіальному центрі соціального обслуговування на тему «Захист прав людей похилого віку») може задовольнити різні потреби міжособистісного та ділового спілкування, а також надасть можливість студенту відчувати себе у ролі соціального працівника [2; 3; 4; 5]. Студенти оволодівають умінями на осно-

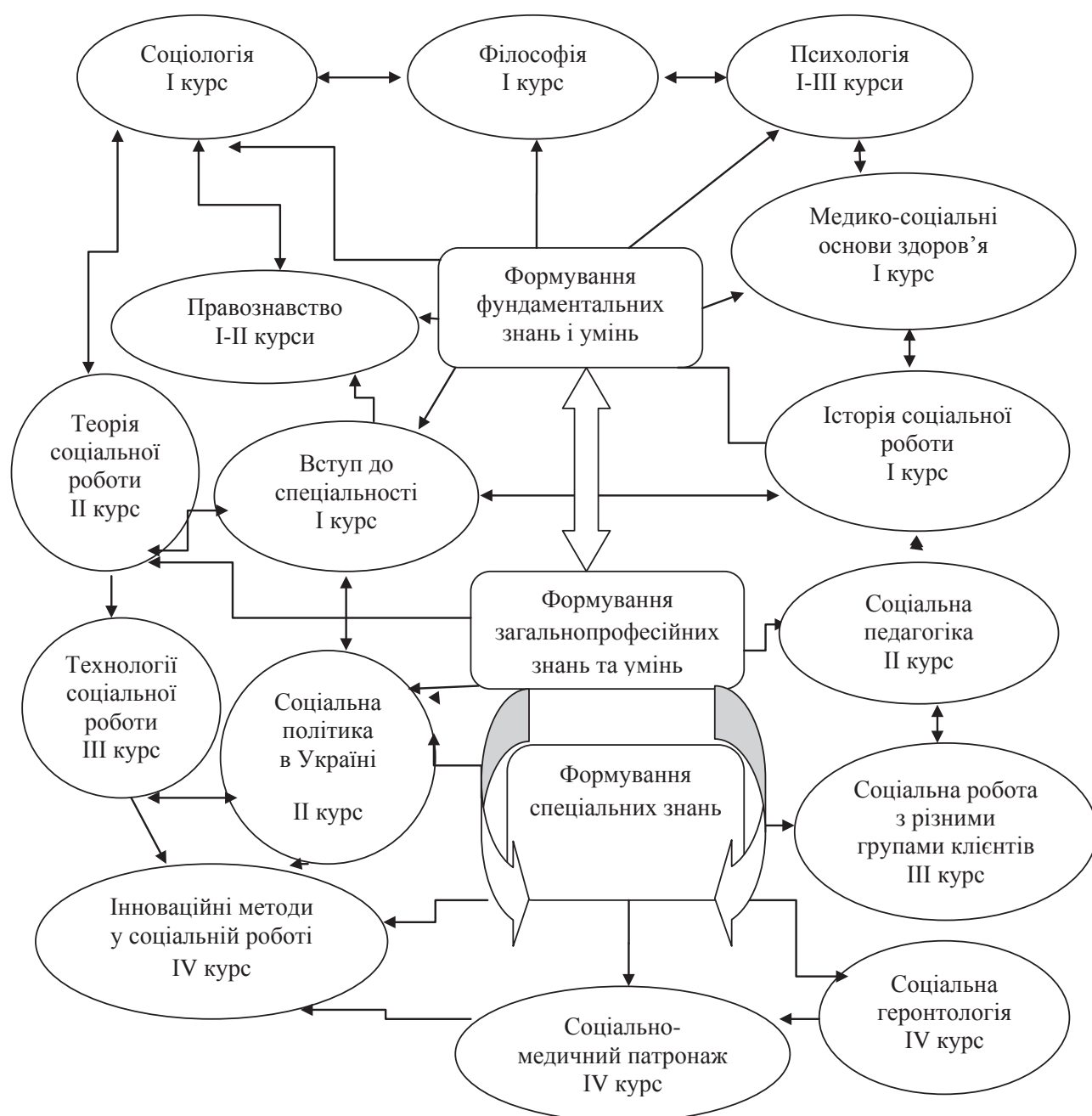

ві зразка чи шаблону оформлення ділових документів (лист-договір, програма патронажної роботи з людьми похилого віку, ділове листування тощо) [4]. Так, студенти-учасники експериментальної студії «Основи патронажної роботи з людьми похилого віку» набули практичного досвіду при заповненні ділових документів після звернення у територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) за місцем проживання щодо оформлення людини похилого віку для організації патронажної роботи.

Аналіз наукових педагогічних джерел засвідчив, що міжпредметні зв'язки сприяють: активізації пізнавальної діяльності

студентів, кращому засвоєнню навчального матеріалу, оскільки розкривають його зв'язок із практичною діяльністю; формуванню інтегрованих знань, умінь і навичок; підвищенню рівня доступності і науковості навчання. Таким чином, міжпредметні зв'язки є соціально-педагогічною умовою вдосконалення всіх ланок процесу навчання. Вони здійснюють багатосторонній виховний вплив на особистість студента.

Відповідно до вищезазначеного, нами було з'ясовано взаємозв'язок професійно-орієнтованих знань і умінь, які передбачають поступове оволодіння майбутніми спеціалістами дисциплінами, які впливають на формування готовності майбутніх соці-

альних працівників до ефективного здійснення професійної діяльності.

При визначеному взаємозв'язку професійно-орієнтованих знань і умінь процесу професійної підготовки майбутніх соціальних працівників прогнозується, що студенти отримують необхідні знання, навички та вміння з різних дисциплін, що, у свою чергу, забезпечує повноцінну підготовку студента до майбутньої професійної діяльності.

Висновки. З наведеного вище можна зробити такі висновки: міжпредметна інтеграція є важливою складовою частиною професійної підготовки майбутніх фахівців зі спеціальності «Соціальна робота», що дозволяє показати значущість кожної навчальної дисципліни навчально-виховного процесу, що викладаються у вищому навчальному закладі, причинно-наслідкові зв'язки, спонукати студентів до систематизації знань, навичок та вмінь; у зв'язку з переходом на кредитно-модульну систему навчання горизонтальна інтеграція навчальних дисциплін професійної підготовки фахівців зі спеціальності «Соціальна робота» найбільш відповідає розвитку вищої освіти, що дозволяє здійснити об'єктивно-орієнтоване навчання і досягти вищого рівня міжпредметної інтеграції.

У перспективі подальших досліджень потрібно зосередити увагу на розробці нових моделей навчання студентів щодо професійної підготовки соціальних працівників до професійної діяльності; дослідженні технологічних аспектів професійно-орієнтованого навчання студентів зі спеціальності «Соціальна робота»; використанні зарубіжного досвіду створення навчальних програм із професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вайнола Р.Х. Педагогічні засади особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Р.Х. Вайнола. – К., 2009. – 542 с.
2. Голубенко Т.О. Метод практичних ситуацій у процесі роботи експериментальної студії «Основи патронажної роботи з людьми похилого віку» / Т.О. Голубенко: методичні рекомендації. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 45 с.
3. Голубенко Т.О. Організація патронажної роботи з людьми похилого віку, як складова практики студентів спеціальності «Соціальна робота»: освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» / Т.О. Голубенко. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 134 с.
4. Голубенко Т.О. Основи патронажної роботи з людьми похилого віку / Т.О. Голубенко: методичний посібник. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 135 с.
5. Голубенко Т.О. Технології соціальної роботи з людьми похилого віку / Т.О. Голубенко: навчальний посібник. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 163 с.
6. Голубенко Т.О. Формування готовності майбутніх соціальних працівників до патронажної роботи з людьми похилого віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Т.О. Голубенко. – К., 2015. – 227 с.
7. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям / С.У. Гончаренко. – Київ; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
8. Карпенко О.Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти : монографія / О.Г. Карпенко за ред. С.Я. Харченко. – Дрогобич: Коло, 2007. – 374 с.
9. Коломієць А.М. Міжпредметні зв'язки у контексті проблеми інтеграції / А.М. Коломієць, Д.І. Коломієць // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів, 1999. – № 2. – С. 61–66.